

Του ΘΑΝΑΣΗ ΓΙΑΛΚΕΤΣΗ

Ποια είναι η κατάσταση της δημοκρατίας στον σύγχρονο κόσμο; Από πρώτη άποψη φαίνεται ότι η δημοκρατία ποτέ δεν ήταν σε καλύτερη κατάσταση απ' όσο σήμερα. Δύο στοιχεία μοιάζει να επιβεβαιώνουν τη διάγνωση.

Το πρώτο είναι το ότι ποτέ άλλοτε δεν υπήρχαν στον κόσμο τόσο πολλά «δημοκρατικά» κράτη, δηλαδή κράτη που διαθέτουν φιλελεύθερους και αντιπροσωπευτικούς θεσμούς. Όταν λέμε σήμερα «δημοκρατία» εννοούμε βέβαια τη φιλελεύθερη ή κοινοβουλευτική δημοκρατία, γιατί η άλλη, η «προλεταριακή» ή κομμουνιστική, που είχε τη φιλοδοξία να αναγεννήσει την άμεση δημοκρατία της αρχαίας Ελλάδας και της Κομμούνας του Παρισιού και βασιζόταν στα σοβιέτ, γρήγορα εκτροχιάστηκε και εκφυλίστηκε σε ολοκληρωτικό καθεστώς.

Το δεύτερο στοιχείο είναι το ότι, τουλάχιστον στις λεγόμενες «δυτικές» δημοκρατίες, απουσιάζουν ή έχουν περιθωριοποιηθεί οι δυνάμεις που αποβλέπουν στην ανατροπή των φιλελεύθερων και αντιπροσωπευτικών θεσμών. Ωστόσο, αυτή η δημοκρατία, που δεν χρειάζεται να φοβάται την επίθεση εξωτερικών ιών, οφείλει να φοβάται τους εσωτερικούς ιούς που μολύνουν και αποδυναμώνουν τον ιστό της ως το σημείο να τίθεται δικαιολογημένα το ερώτημα: τα καθεστώτα που συνεχίζουμε να ορίζουμε δημοκρατικά έχουν αληθινά δημοκρατικό χαρακτήρα ή μήπως δεν αξίζουν αυτόν τον χαρακτηρισμό και λειτουργούν ως

συγκάλυψη της κυριαρχίας πανίσχυρων ολιγαρχιών; Το ερώτημα αυτό βρίσκεται στο επίκεντρο των στοχασμών που αναπτύσσει ο Ιταλός ιστορικός Μάσιμο Σαλβαντόρι στο βιβλίο του «Democrazie senza democrazia» (Laterza, 2009).

Ο Σαλβαντόρι υπενθυμίζει ότι ιδρυτική φιλοδοξία της δημοκρατίας είναι ο κυρίαρχος λαός να είναι σε θέση να επιλέγει και να εκλέγει τους αντιπροσώπους του στα κοινοβούλια και να ελέγχει αποτελεσματικά τη δράση της κυβέρνησης. Φιλοδοξία της δημοκρατίας είναι, επίσης, οι θεσμοί και οι νόμοι που αποβλέπουν στη ρύθμιση της κοινής ζωής να είναι ο καρπός αποφάσεων εκείνων που ασκούν, χάρη στη λαϊκή ανάθεση, την κυρίαρχη εξουσία. Επομένως, να μην υπάρχουν επιμέρους εξουσίες που θα ξεφεύγουν από το δημοκρατικό έλεγχο και θα μπορούν να επηρεάζουν καθοριστικά τη ζωή του κοινωνικού συνόλου.

Φιλοδοξία της δημοκρατίας είναι να υπάρχει ελεύθερη πληροφόρηση που θα καθρεφτίζει την πολλαπλότητα των ιδεολογικών ρευμάτων και των συμφερόντων και θα αποτρέπει ασφυκτικές εξαρτήσεις από ισχυρά οικονομικά ή πολιτικά κέντρα. Με δυο λόγια, η φιλοδοξία και ο σκοπός της δημοκρατίας είναι να εμποδίζει τη δημιουργία μιας κατάστασης πραγμάτων στην οποία ορισμένοι (λίγοι) αποφασίζουν για τους άλλους (τους πολλούς) επειδή διαθέτουν μεγάλη οικονομική ή πολιτική ισχύ, η οποία ξεφεύγει από κάθε δημοκρατικό έλεγχο.

Αυτή είναι, όμως, η κατάσταση στην οποία βρίσκονται σήμερα οι φιλελεύθερες δημοκρατίες της Δύσης. Πελώριες εξουσίες -που ευνοούνται και επωφελοούνται πολύ από την παγκοσμιοποίηση- δρουν ανεμπόδιστα, πέρα από κάθε δυνατότητα δημοκρατικού ελέγχου από το λαό, τον οποίο συνεχίζουμε να ονομάζουμε «κυρίαρχο».

Στο σύγχρονο κόσμο παρατηρούμε πράγματι τη διαρκή αύξηση της ισχύος περιορισμένων οικονομικών ολιγαρχιών, οι οποίες είναι σε θέση να παίρνουν κρίσιμες αποφάσεις σε εθνική και διεθνή κλίμακα σχετικά με την παραγωγή και την κατανομή πελώριων πόρων στρατηγικής σημασίας για τους πληθυσμούς των διάφορων κρατών, χωρίς καν να τις αγγίζει η δημοκρατική διαδικασία.

Παρατηρούμε επίσης μια γενική τάση στο εσωτερικό των κρατών προς την αυξανόμενη υποβάθμιση του «κυρίαρχου» λαού σε μια μάζα καταναλωτών που υφίσταται παθητικά την πρωτοβουλία πολιτικών και κομματικών ολιγαρχιών. Υποτίθεται ότι στα δημοκρατικά καθεστώτα ο «κυρίαρχος» λαός πρέπει να αποτελείται από άτομα τα οποία διαθέτουν τις αναγκαίες πληροφορίες, ώστε να μπορούν να κρίνουν τα προγράμματα που προτείνονται από τα κόμματα που ανταγωνίζονται για την κυβερνητική εξουσία.

Πρέπει να αποτελείται από άτομα που διαθέτουν ίση ικανότητα συμμετοχής στη συζήτηση για τις δημόσιες υποθέσεις και για το πρακτέο. Που έχουν τα μέσα για να ασκούν μian αποτελεσματική επιρροή στους προσανατολισμούς και στις αποφάσεις των κομμάτων και κυρίως της κυβέρνησης.

Αλλά ένας «κυρίαρχος λαός» με αυτές τις ιδιότητες δεν υπήρξε ποτέ στο παρελθόν και δεν υπάρχει και σήμερα πουθενά. Αυτό το μοντέλο ενεργητικής και συνειδητής συμμετοχής δεν το προσεγγίζουν καν τα σύγχρονα φιλελεύθερα-δημοκρατικά συστήματα. Με βάση την αρχή της πολιτικής ισότητας, όλοι οι πολίτες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στα κανάλια της πολιτικής επιρροής.

Στην πραγματικότητα, όμως, η πρόσβαση σε αυτά τα κανάλια είναι δυνατή μόνο για μικρές μειοψηφίες, που τη χρησιμοποιούν για να αποκλείουν άλλους. Από τη στιγμή που αυτά τα κανάλια βρίσκονται υπό τον έλεγχο λίγων, η πλειοψηφία καταλήγει να κατευθύνεται από μειοψηφίες οι οποίες κατέχουν τα αποφασιστικά εργαλεία όχι μόνον για να επηρεάζουν και να καθοδηγούν, αλλά και για να διαμορφώνουν και να χειραγωγούν την ίδια τη συναίνεση της πλειοψηφίας.

Αν παρατηρήσουμε την πολιτική σκηνή των δυτικών δημοκρατιών, μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε το ότι οι πλούσιοι είναι γενικά σε θέση να αξιοποιούν τις δυνατότητες που προσφέρουν ο οικονομικός και κοινωνικός πλουραλισμός, οι πολιτικές ελευθερίες, η νομική ισότητα των δικαιωμάτων, έτσι ώστε να κατισχύουν στη νομοθεσία τα «ισχυρά» συμφέροντα.

Ο Σαλβαντόρι υποδεικνύει τρεις βασικές προϋποθέσεις για μια πιθανή μελλοντική αναγέννηση της δημοκρατίας: 1) την ικανότητα των πολιτικών αρχών των κρατών και των διεθνών οργανισμών να θέσουν υπό τον έλεγχό τους τις οικονομικές ολιγαρχίες, 2) την απαλλαγή των μέσων μαζικής επικοινωνίας από την κυριαρχία και τον έλεγχο των ισχυρών οικονομικών συγκροτημάτων, και 3) την καταπολέμηση των οικονομικών ανισοτήτων, οι οποίες απειλούν την κοινωνική συνοχή και σπρώχνουν τους φτωχούς στο περιθώριο της πολιτικής ζωής.

Πηγή: <http://www.enet.gr>

